

Ekologické zemědělství a bioprodukce

Z aktuálních statistických údajů ekologického zemědělství k 20. srpnu 2010 vyplývá, že i v průběhu tohoto roku dochází v České republice k dynamickému nárůstu počtu ekologických zemědělců i výrobců biopotravin. V srpnu 2010 hospodařilo ekologicky již 3500 ekofarmářů a téměř 650 výrobců biopotravin. Ekologičtí zemědělci hospodaří na výměře téměř 450 000 hektarů zemědělské půdy, což představuje více než deset procent celkové výměry zemědělské půdy v České republice.

Aktuální stav ekologického zemědělství

Pozitivním trendem je nárůst výměry orné půdy v ekologickém zemědělství, která dosahuje již 55 000 ha. Podíl orné půdy na celkové výměře zemědělské půdy v ekologickém zemědělství se jen v průběhu letošního roku zvýšil z 11 na 13 %. Statistická data vývoje ekologického zemědělství ukazuje tabulka 1.

Ing. Martin Leibl, Ph.D.,

je odborným referentem oddělení ekologického zemědělství na Ministerstvu zemědělství.

V roce 2004 přijala vláda ČR Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, kde jsme si dali za cíl dosáhnout do roku 2010 právě 10% podíl ploch v ekologickém zemědělství. Nyní můžeme říci, že tento hlavní cíl akčního plánu byl splněn.

Příprava novely zákona, metodické pokyny

Jsem přesvědčen, že hlavním důvodem dynamického nárůstu počtu ekologických zemědělců i výrobců biopotravin jsou stabilní pravidla pro ekologické zemědělství a systematické

– administrace výjimek z pravidel EZ, které legislativa EU umožňuje a které nově vydává MZe,

– odstranění duplicit s novou legislativou EZ (nařízení Rady 834/2007),

– aktualizace správních deliktů, správní řízení v 1. stupni nově povede ÚKZÚZ,

– zpoplatnění žádosti o vydání některých výjimek, ukončení zpoplatnění žádosti o registraci.

Některá ustanovení nové evropské legislativy ekologického zemědělství bylo nutné implementovat již v letošním roce, proto přistoupilo MZe k vydává-

MP 4/2010: Zakládání, údržba a ošetřování meziřadí, vinic, sadů a krajinných prvků,

MP 5/2010: Zkrácení přechodného období na ekologické zemědělství.

Státní podpora pro ekozemědělce a výrobce biopotravin

MZe systematicky podporuje ekologické zemědělce i výrobce biopotravin. Ekologičtí zemědělci jsou finančně podporováni od roku 1998, v současné době z Programu rozvoje venkova 2007–2013. Jedná se o dotaci na plochu zařazenou do ekologického zemědělství, výše dotace je rozdělena podle pěstované kultury. Dotace je z 80 % hrazena z prostředků EU, konkrétně z fondu EAFRD (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova). Pokud bylo v roce 1998 vyplaceno na ekologické zeměděl-

■ Klíčové informace

- V současné době připravuje ministerstvo zemědělství (MZe) nový Akční plán rozvoje ekologického zemědělství do roku 2015, který do konce letošního roku projedná vláda ČR a kde MZe navrhuje stanovit cíl 15 % ploch v ekologickém zemědělství do roku 2015.
- Předpokládá se, že hlavní cíle nového akčního plánu již nebudou orientovány pouze na dosažení konkrétního podílu ekologického zemědělství (EZ), ale že půjde také o cíle v produkci českých biopotravin, rozvoji domácího trhu s biopotravinami a v oblasti celkového zkvalitnění systému EZ.
- Nový akční plán MZe připravuje již od začátku ve spolupráci s Ústavem zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) a nevládními organizacemi.

konstrukci vlastní výroby biopotravin, skladovacích prostor pro biopotraviny nebo na podporu marketingu a nových odbytišť biopotravin. Od roku 2007 byly zatím všechny projekty podané výrobci biopotravin schváleny a jsou nebo budou spolufinancovány.

Nové evropské logo pro biopotraviny

Od 1. července 2010 platí také nová pravidla pro označování biopotravin. Nařízením Rady (ES) 271/2010 bylo zavedeno nové evropské logo pro označování biopotravin, které se musí povinně používat v rámci celé EU (obrázek 1). Biopotraviny musí také obsahovat kód kontrolní organizace EZ, která danou biopotravinu certifikovala (v ČR CZ-BIO-001 pro KEZ o. p. s., CZ-BIO-002 pro ABCERT AG, CZ-BIO-003 pro Biokont CZ s. r. o.).

Biopotravina dále musí obsahovat informaci pro spotřebitele o původu surovin – možná jsou následující slovní označení: zemědělská produkce EU, zemědělská produkce mimo EU, zemědělská produkce EU/mimo EU nebo zemědělská produkce ČR v případě, že minimálně 98 % surovin pochází z ČR. Česká biopotravina musí obsahovat také národní logo pro biopotraviny (obrázek 2), dovozové biopotraviny mohou obsahovat národní logo. Vývoj počtu výrobců biopotravin od roku 2001 do současnosti ukazuje tabulka 2.

Měsíc biopotravin a EZ 2010, rozvoj přímého prodeje

V letošním roce se koná již 6. ročník této akce, jejímž hlavním cílem je zvýšit informovanost spotřebitelů o biopotravinách a ekologickém zemědělství a ukázat v praxi spotřebitelům přednosti biopotravin.

Hlavním cílem je především propagovat konkrétní akce, na kterých se může spotřebitel seznámit s ekologickými farmáři a výrobci biopotravin a ochutnat jejich produkty. Akce se koná

kontakt mezi producentem biopotravin a spotřebitelem. Ukazuje se, že tento přímý způsob prodeje a komunikace se zákazníky je velmi perspektivní, protože umožňuje spotřebitelům koupit biopotraviny za nižší cenu než v maloobchodě a navíc zde není anonymita prodeje, spotřebitel kupuje bioprodukt přímo od producenta a ještě pozná na vlastní oči ekofarmu nebo výrobu biopotravin, kde se biopotraviny produkují. Letos probíhá již 6. ročník této akce a aktuálnost přímého prodeje potvrzuje nový trend letošního roku, kterými jsou farmářské trhy, jež jsou založeny na stejném principu přímého prodeje. Farmářské trhy začaly být organizovány v Praze a nyní se rozšiřují i do dalších, menších měst. I zde najdou

v průběhu celého měsíce září i v měsíci říjnu. Konkrétně se jedná především o:

– dny otevřených dveří na ekologických farmách a u výrobců biopotravin, kdy může spotřebitelská veřejnost poznat práci

Tab. 1 – Aktuální statistické údaje ekologického zemědělství

	31. 12. 2009	20. 8. 2010	Nárůst za leden až srpen 2010	Nárůst za leden až srpen 2010 (%)
Počet výrobců biopotravin	497	643	146	29
Počet ekofarem	2 689	3 494	805	30
Výměra zemědělské půdy v ekologickém zemědělství (ha)	398 407	442 869	44 462	11
Podíl ekologického zemědělství na celkové výměře zemědělské půdy (%)	9,38	10,42	1,04	
Výměra orné půdy (ha)	44 906	54 941	10 035	22
Výměra trvalých travních porostů (ha)	329 232	363 667	34 435	10
Výměra trvalých kultur – sady (ha)	3 678	4 650	972	26
Výměra trvalých kultur – vinice (ha)	645	595	-50	-8
Výměra trvalých kultur – chmelnice (ha)	8	7	-1	-12
Ostatní plochy (ha)	19 890	19 009	-881	-5

ká finanční podpora státu společně s informačními aktivitami pro zvýšení informovanosti spotřebitelů.

V oblasti legislativy platí od 1. ledna 2009 nová evropská legislativa ekologického zemědělství. Konkrétně jde o nařízení Rady (ES) 834/2007 a prováděcí nařízení Komise (ES) 889/2008. V České republice platí národní zákon č. 242/2000 Sb., který tuto evropskou legislativu doplňuje. Vzhledem ke změně evropské legislativy je nutné upravit také legislativu národní. Proto MZe připravuje novelu zákona o ekologickém zemědělství, která bude do konce letošního roku předložena ke schválení vládě ČR. Hlavními body připravované novely zákona jsou:

– posílení a zkvalitnění kontrolního systému EZ – zapojení ÚKZÚZ do kontrolního systému formou výkonu úředních kontrol EZ podle NR 882/2004,

– administrace výjimek z pravidel EZ, které legislativa EU umožňuje a které nově vydává MZe,

– odstranění duplicit s novou legislativou EZ (nařízení Rady 834/2007),

– aktualizace správních deliktů, správní řízení v 1. stupni nově povede ÚKZÚZ,

– zpoplatnění žádosti o vydání některých výjimek, ukončení zpoplatnění žádosti o registraci.

Některá ustanovení nové evropské legislativy ekologického zemědělství bylo nutné implementovat již v letošním roce, proto přistoupilo MZe k vydává-

ství asi 50 milionů Kč, v roce 2009 to bylo již 980 milionů Kč.

Dále jsou ekologičtí zemědělci bodově zvýhodněni při hodnocení investičních projektů financovaných také z Programu rozvoje venkova. Jedná se o projekty v rámci opatření osy I PRV „Modernizace zemědělských podniků“ (například nákup zemědělské techniky), „Zahájení činnosti mladých zemědělců“ (podpora pro mladé začínající zemědělce) a osy III PRV „Podpora cestovního ruchu (projekty na agroturistiku) a „Diverzifikace činnosti nezemědělské povahy“.

Výrobci biopotravin jsou podporováni od roku 2007 také z Programu rozvoje venkova 2007–2013, a to v rámci investičního opatření Osy I PRV „Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům“. Forma podpory je bodové zvýhodnění při hodnocení projektů například na výstavbu nebo re-

Tab. 2 – Počet výrobců biopotravin v letech 2001–2010

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (20. 8.)
Počet výrobců biopotravin	75	92	96	116	125	152	253	422	497	643

Obr. 1 – Nové evropské logo pro označování biopotravin

Obr. 2 – Národní logo pro označování biopotravin

ekologických farmářů a výrobců biopotravin, seznámit se s jejich produkty a způsobem jejich produkce,

– biodožínky a biojarmarky, kde mohou spotřebitelé biopotraviny zakoupit a opět se setkat s těmi, kteří biopotraviny produkují,

– ochutnávky biopotravin v maloobchodních prodejnách a restauracích, které biopotraviny prodávají.

Jak jsem již uvedl, hlavním cílem této akce je navázat přímý

spotřebitelé producenty biopotravin. Podrobné a aktuální informace o ekologickém zemědělství a biopotravinách, například informace o plánovaných vzdělávacích akcích pro ekozemědělce a výrobce biopotravin, lze nalézt na webové stránce MZe v sekci Ekologické zemědělství.

Ing. Martin Leibl, Ph.D.
Ministerstvo zemědělství
oddělení ekologického zemědělství

Bioinstitut: pět let práce společnosti

V roce 2005 zahájil svou činnost Bioinstitut, o. p. s. – Institut pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny, který podporuje rozvoj ekologického zemědělství v České republice zejména formou výzkumu, vzdělávání, poradenství, osvětou a přenosem poznatků z vědy a výzkumu do praxe.

Ekologické zemědělství v ČR dlouhodobě stálo na okraji zájmu nejen samotných zemědělců-prvovýrobců, zpracovatelů, výrobců i spotřebitelů biopotravin, ale i výzkumných pracovníků, kteří se orientují především na vývoj moderních metod a technologií vyžadovaných integrovaným, intenzivním a precizním zemědělstvím.

Informační a marketingové kampaně v posledních dvou letech nastartovaly zájem spotřebitelů o nákup biopotravin, nárůst jejich dovozu a konečně také zá-

■ Klíčové informace

- Bioinstitut, o. p. s., se sídlem v Olomouci byl založen za účelem zastřešení aktivit výzkumu a vzdělávání v ekologickém zemědělství v České republice a v zemích střední a východní Evropy.
- Spoluzakladateli a partnery jsou Výzkumný ústav pro ekologické zemědělství FiBL Frick, PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců Šumperk a Univerzita Palackého v Olomouci.
- Mezi nejdůležitější aktivity Bioinstitutu patří přenos poznatků z vědy a výzkumu do praxe, výchova, vzdělávání, publikační činnost a výzkum.

jem tuzemských zpracovatelů a výrobců potravin o tuzemské suroviny z ekologického země-

dělství. Rovněž finanční pobídky státu motivují stále více zemědělců k přechodu na ekologický způsob hospodaření.

Struktura ekologického zemědělství v ČR je však dlouhodobě nepříznivá, zejména poměr orné půdy a travních porostů. Obdobný je i poměr chovatelů mléčného a masného skotu, nicméně stále chybí navazující zpracování, a tak i většina zvířat z ekologických chovů je prodávána jako konvenční. Výroba a zpracování biopotravin je proto z velké části stále závislá na dovozu surovin ze zahraničí. Jelikož prvovýrobci nejsou zpravidla schopni naplnit požadavky zpracovatelů na objem a stálost dodávek surovin, často se vydávají cestou faremního zpracování a přímého prodeje z farmy. Důvodů pro toto rozhodnutí je samozřejmě více – zejména výkupní ceny produktů prvovýroby, nevýhodné dodavatelsko-odběratelské podmínky

Pracovníci Bioinstitutu připravují faremní plán na ekofarmě Country life v Nenačovicích Foto archiv Bioinstitut

Ve Věcově u Poličky na ekofarmě rodiny Kadeřávkových proběhl dvoudenní pracovní seminář zaměřený na potřebu individuálního poradenství v oblasti agroenvironmentálních a dalších opatření ve vztahu zemědělství a ochrana přírody, krajiny, půdy a vody na úrovni farmy. Čeští (ÚZEI, DAPHNE, Bioinstitut) i zahraniční (Velká Británie, Rakousko) odborníci představili možnosti, jak přistoupit ke zpracování faremních plánů a jak je dále využít jako nové opatření v Programu rozvoje venkova Foto archiv Bioinstitut

apod. V neposlední řadě i rostoucí zájem spotřebitelů o faremní a regionální produkty motivuje zemědělce k rozvoji vlastního zpracování a přímého prodeje.

Metodické příručky, databáze OrganicXseeds

Ve snaze reagovat na tento vývoj se Bioinstitut v loňském roce zabýval právě tématem faremního zpracování masa a mléka. Na základě komunikace se státní

správou, kontrolními a dozorovacími orgány, odborníky z oboru zpracování masa a mléka a zemědělci-zpracovateli vznikly metodické příručky o faremním zpracování masa a mléka, které byly odborné veřejnosti představeny v rámci seminářů spojených s praktickými ukázkami porážky a zpracování. V letošním roce vydal Bioinstitut další metodickou příručku, tentokrát zaměřenou na pěstování léči-

vých a kořenových rostlin v ekologickém zemědělství. Příručka nabízí základní informace o pěstování, sklizni, posklizňovém zpracování a osivářství.

Kromě podpory faremní produkce vyžaduje sektor ekologického zemědělství pro svůj rozvoj i další navazující služby z oblasti krmiv, veterinárních léčiv, ochrany rostlin, produkce osiv a sadby a podobně.

(Pokračování na str. 12)

Bioinstitut: pět let ...

(Pokračování ze str. 11)

I na tyto požadavky se Bioinstitut snaží postupně reagovat, přechází z praxe do výzkumu, přináší zahraniční zkušenosti a ná-

stroje a usiluje o zapojení odborníků z dalších oborů, kteří mohou přispět rozvoji služeb pro tento sektor.

Každý ekologický zemědělec má zákonnou povinnost používat

osiva a sadbu vypěstovanou podle pravidel ekologického zemědělství. Pouze v případě nedostupnosti ekologických osiv je možné žádat o výjimku na použití nemořené konvenční osiva nebo sadby. K naplnění těchto požadavků ukládá NR 834/2007 každému členskému státu povinnost vést databázi osiv a sadby brambor dostupných v biokvalitě. Česká republika plní tuto povinnost prostřednictvím ÚKZÚZ, který na svých stránkách zveřejňuje dostupnou nabídku.

Za účelem vytvoření flexibilního nástroje pro rozvoj trhu s biosivami v ČR zahájil Bioinstitut v loňském roce zkušební provoz

databáze OrganicXseeds, která je úspěšně využívána v několika dalších zemích Evropy.

V databázi se v průběhu roku 2009 postupně zaregistrovali

všichni výrobci a distributoři ekologických osiv v ČR a na stránkách www.bioosiva.cz nyní zveřejňují svou nabídku. OrganicXseeds nabízí více flexibility jak dodavatelům, tak odběratelům osiv. Výrobci a distributoři sami spravují svou aktuální dostup-

nou nabídku a zemědělci mají možnost na ni reagovat.

Pozitivní vliv pěstování LOS

Konkrétním příkladem přenosu výsledků výzkumu do praxe je nová publikace zaměřená na téma pěstování luskovinoobilných směsek (LOS) v ekologickém zemědělství, která přináší zkušenosti s pěstováním LOS v ekologickém zemědělství na vybraných ekofarmách v ČR a prezentuje průběžné výsledky výzkumných projektů realizovaných Bioinstitutem ve spolupráci s dalšími výzkumnými pracovišti.

Pozitivní vliv luskovinoobilných směsek na půdu (fixace dusíku) i kvalitní produkce zrna (luskoviny a obiloviny) jsou historicky známé. V konvenčním zemědělství se význam LOS snížil a v současné době se jako hlavní plodina příliš nevyužívají, případně se pěstují pouze jako mezplodiny. Zkušenosti a poznatky s pěstováním LOS v podmínkách konvenčního zemědělství je poměrně velké množství, naproti tomu prakticky využitelných a experimentálně ověřených poznatků v podmínkách ekologického zemědělství je naprostý nedostatek, v České republice nejsou prakticky žádné.

Jedním z aktuálních problémů ekologického zemědělství v ČR je soběstačnost farmy s ohledem na produkci bílkovin pro výživu hospodářských zvířat. V konvenčním zemědělském systému se obvykle jedná krmiva nakupují od dodavatelů, často jsou dovážena ze zahraničí. Principy ekologické produkce kladou důraz na uzavřenost podniku a omezení nákupu

Součástí projektu Ekozemědělci přírodě je vybavení ekofarem tabulemi, které informují veřejnost o činnostech na farmě týkajících se ekologického zemědělství a ochrany přírody

Foto archiv Bioinstitut

vstupů, které mohou představovat riziko, např. riziko kontaminace geneticky modifikovanou sójou či kukuřicí.

Jedno z možných řešení zvýšení soběstačnosti ekologických farem s ohledem na zásobení vysoce kvalitním domácím jadrným krmivem s vysokým obsahem bílkovin je právě zavedení pěstování LOS jako hlavní plodiny. LOS poskytují příležitost pro zvýšení produkce vlastních pro-

teinových krmiv s využitím pro chov masného a mléčného skotu, prasat a drůbeže.

Zlepšení krmivové základny na ekologických farmách ale není jediným přínosem pěstování LOS. LOS představují výbornou předplodinu v osevním postupu, mají pozitivní vliv na kvalitu půdy, jsou odolnější proti chorobám a škůdcům, potlačují plevel a obohacují půdu o dusík.

(Pokračování na str. 13)

Bioinstitut pořádá exkurze na vybrané ekofarmy doma i v zahraničí

Foto archiv Bioinstitut

(Dokončení ze str. 12)

To vše jsou všeobecně známé poznatky a zkušenosti, které je ale nutné dále ověřovat v podmínkách ekologického zemědělství v ČR. Jedná se o celou řadu otázek, od volby druhů a odrůd plodin a jejich vzájemného poměru při pěstování přes experimentální ověření vlivu na výskyt chorob, škůdců a plevelů až po kvalitu a výživnou hodnotu produkce a ekonomiku.

Šetrné hospodaření zemědělského podniku

Kromě zmíněných provozních témat se Bioinstitut dlouhodobě zabývá také vztahem mezi zemědělským hospodařením a ochranou přírody a krajiny. Postupně rozvíjí koncept individuálního poradenského přístupu a nava-

zujících faremních plánů šetrného hospodaření zemědělského podniku.

V rámci jednoho z řešených projektů vznikla síť modelových farem Ekozemědělci příroda, jejímiž členy jsou ekologicky hospodařící podniky s nadstandardními aktivitami v ochraně životního prostředí. Podniky zapojené v síti budují informační místa pro veřejnost, jsou vybá-

vovány informačními tabulemi a letáky. Ty jsou vždy originální svým obsahem, seznamují s historií daného místa, produkčním zaměřením farmy, vysvětlují, čím ekologické zemědělství prospívá krajině, přírodě, zvířatům a seznamuje návštěvníky s přírodně cennými biotopy na farmě. Členům sítě pomáhá Bioinstitut navrhovat a realizovat opatření podporovaná z Programu péče o krajinu, přispívající k diverzifikaci a ochraně biodiverzity v zemědělsky využívané krajině. Společně s nimi pak také pořádá řadu seminářů pro zemědělce, odbornou i laickou veřejnost, pracovníky státní správy, studenty apod. Prostřednictvím informačních míst, tabulí, letáků, ale zejména osobním kontaktem s veřejnos-

tí předávají modelové podniky své zkušenosti s šetrným hospodařením v krajině a faremním zpracováním. Na svém vlastním příkladu tak ukazují multifunkčnost ekologického hospodaření.

Ucelené informace o zakládání, ochraně a péči o přírodní a příro-

dě blízká stanoviště zpracoval Bioinstitut do katalogu Místa pro přírodu na Vaší farmě. Katalog je doplněn aktualizovaným seznamem dostupných dotačních titulů, které je pro tyto činnosti možné využívat. Jeho součástí je i kapitola o krajinných prvcích – jejich význam, ochrana,

evidence, možnost finančních podpor apod.

Další informace o činnosti Bioinstitutu, projektech, vzdělávání a nabídce publikací najdete na www.bioinstitut.cz.

Ing. Markéta Sablíková
Bioinstitut, o. p. s.

Česká technologická platforma pro EZ

Rychlý vzestup počtu ekologicky hospodařících zemědělců, nárůst ekologicky obhospodařovaných ploch, diverzifikace prvovýroby i zpracování vyžadují stále širší vzdělávací, informační, poradenskou a vědecko-výzkumnou podporu, na kterou nejsou kompetentní instituce dostatečně připraveny.

Sektor se tak stále potýká s nedostatkem odborných kapacit, informací a služeb. Na rychlý vývoj se sice odborníci snaží reagovat, přesto převládá roztržitost, vzájemná neinformovanost a nedostatek spolupráce.

Za účelem sjednocení a propojení široké škály zainteresovaných aktérů v oblasti ekologického zemědělství a produkce biopotravin byla v České republice na podzim roku 2009 založena Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství (ČTPEZ). Všechny 16 zakládajících členů z řad výzkumných ústavů, vysokých škol, zástupců privátního sektoru prvovýrobců i zpracovatelů produktů

ekologického zemědělství se zavázalo ke společnému cíli – budovat a zajišťovat rozvoj znalostního systému v oblasti ekologického zemědělství a produkce biopotravin s důrazem na přenos poznat-

ků ve všech klíčových oblastech sektoru.

Platforma navazuje na obdobnou iniciativu na evropské úrovni nazvanou TP Organic.

Důvodem k založení České technologické platformy pro eko-

logické zemědělství bylo nedostatečné propojení výzkumných institucí s uživateli, v jehož výsledku nedochází k předávání informací, rozvoji inovačních technologií a k přenosu potřeb praxe do výzkumných témat, která jsou jádrem úspěšného rozvoje sektoru ekologického zemědělství. Platforma byla založena jako sdružení, které má otevřený charakter, a k jejímu členství je možné se aktivně přihlásit. Koordinátorem ČTPEZ byl zvolen Bioinstitut o. p. s.

Více informací na: www.bioinstitut.cz/ctpez.html.

Ing. Markéta Sablíková
Bioinstitut, o. p. s.

Na ekofarmě Čechovi v Postřelmově proběhl Polní den na téma luskovino-obilné směsky a kvalita půdy v EZ. Účastníci hodnotí kvalitu půdy v terénu
Foto archiv Bioinstitut

Téma týdne připravil Jiří Křepelka